

Klub Przyrodników

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin
Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645
tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, [http:// www.kp.org.pl](http://www.kp.org.pl)

Świebodzin, 3 września 2010

**Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
w Poznaniu**

oraz

**Biurow Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej
w Poznaniu**

Dotyczy: plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 PLH300001 Biedrusko

W nawiązaniu do pierwszego spotkania w sprawie planu zadań ochronnych rozważanego obszaru Natura 2000, przekazujemy – zgodnie z zapowiedzią na spotkaniu - następujące uwagi i wnioski:

1. Klub Przyrodników z zaniepokojeniem zauważa, że sporządzanie PZO – w tym wykonanie niezbędnych inwentaryzacji terenowych – zostało przez RDOS w Poznaniu zlecone 17 sierpnia 2010 r., z terminem wykonania do końca listopada 2010 r. W naszej opinii, z przyczyn fenologicznych wątpliwości nasuwa wykonalność niezbędnych prac terenowych w tym okresie. Skutkuje to wątpliwościami, czy środki przeznaczone na wykonanie PZO będą wydatkowane efektywnie. Przypominamy, że zgodnie z publicznie prezentowanymi założeniami projektu POIiŚ.05.03.00-00-186/09, powstające plany zadań ochronnych mają być „opracowaniami wysokiej jakości”, a to wymaga oparcia ich na jak najrzetelniejszych obserwacjach terenowych; nie tylko na dyskusji nad „istniejącymi materiałami”.

W naszej opinii, jeżeli z jakichkolwiek względów zaistniało opóźnienie w zleceniu zadania skutkujące z przyczyn fenologicznych utratą możliwości jego prawidłowej i pełnej realizacji, to obowiązkiem RDOS było przedłużenie terminu realizacji zadania o rok kalendarzowy.

Dla rozważanego obszaru Natura 2000 został w 2007 r. opracowany tzw. „program lokalnej współpracy”, zestawiający dostępne wówczas dane o obszarze. Obecnie opracowywany PZO nie może być powieleniem i powtórzeniem ówczesnych dyskusji, a powinien stanowić istotny, nowy krok w kierunku dobrego zaplanowania ochrony obszaru. Krok taki – jak ustalono już w 2007 r. - można uczynić wyłącznie pod warunkiem uzupełnienia terenowej inwentaryzacji i oceny stanu przedmiotów ochrony w obszarze.

Dostępne dane w postaci inwentaryzacji Lasów Państwowych oraz inwentaryzacji BULiGL'2007 nie wydają się wystarczające; wymagają daleko idących uzupełnień i weryfikacji w terenie. Dane te zresztą były dostępne już podczas prac nad „programem lokalnej współpracy” w 2007 r., a w programie tym jako jedną z najważniejszych rzeczy do zrobienia uznano dobrą inwentaryzację i ocenę terenową. Zakres takiej „najpilniejszej inwentaryzacji i oceny terenowej” koniecznej dla zaplanowania ochrony obszaru Biedrusko, wynika pośrednio z Tabeli 7 w „programie lokalnej współpracy ...” (2007 r.) określającej postulowany program monitoringu – obecnie należałoby wykonać w zakresie przedmiotowym tego monitoringu prace ustalające „stan na 2010 rok”.

W związku z tym, takiej właśnie inwentaryzacji i oceny opartej na wynikach aktualnych obserwacji terenowych, Klub Przyrodników będzie oczekiwał w obecnym procesie sporządzania planu zadań ochronnych. W szczególności, Klub Przyrodników będzie oczekiwał przedstawienia przez Wykonawcę wyników prac terenowych wykonanych w 2010 r., w zakresie co najmniej określonym przez pkt. 18 opisu przedmiotu zamówienia.

2. Przypominamy, że obowiązkiem Wykonawcy zadania jest zapewnienie sobie udziału niezbędnych specjalistów, do czego nie wystarcza sam fakt zaproszenia takich specjalistów do społecznego udziału w Zespole Lokalnej Współpracy. Tj. zastrzegamy, że Wykonawca w żadnym razie nie będzie mógł uzasadniać braku potrzebnych specjalistów faktem, że nie przyjęli oni takiego zaproszenia. Wierzymy jednak, że zastrzeżenie to nie jest potrzebne, i że Wykonawca dysponuje kadrą odpowiednią do wykonania zadania.
3. Jako istotne zagrożenie dla obszaru Natura 2000 postrzegamy tendencję do urbanizacji w obszarze (Biedrusko!) oraz w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Zagrożenie to należałoby wnikliwie omówić i przedstawić.
4. Jako istotne zagrożenie postrzegamy także plany inwestycji drogowych, które przecięłyby obszar lub przylegałyby do jego granic (w tym „północna obwodnica Poznania”). Zagrożeniem jest również wzrost ruchu na drodze Naramowice – Biedrusko-Bolechowo, który może spowodować że droga ta zadziała jak bariera ekologiczna odcinająca fragment nadwarciańskiej części obszaru.
5. Funkcjonowanie poligonu wojskowego, oraz związane w tym restrykcje w publicznym udostępnieniu obszaru, postrzegamy generalnie jako pozytywne dla jego ochrony. Aktywność wojskowa, w tym nawet powodowane przypadkowo pożary, może sprzyjać ochronie wrzosowisk i muraw napiaskowych, a także innych zbiorowisk nieleśnych – z którymi związane są najważniejsze walory przyrodnicze obszaru.
6. Jazdy quadami i samochodami terenowymi nie są aktywnością analogiczną do ćwiczeń wojskowych – postrzegamy je jako zagrożenie, a nie jako czynnik sprzyjający utrzymaniu i ochronie ekosystemów nieleśnych.
7. Za bardzo ważne i konieczne w tym obszarze uważamy podjęcie skutecznej ochrony łąk trzęślicowych (siedlisko 6410). Wszystkie "chronione i cenne" gatunki wymieniane z tych łąk w obszarze - goryczka wąskolistna, goryczuszka błotna, goździk pyszny, kosaciec syberyjski, pełnik europejski, selernica żyłkowana, storczyk cuchnący, storczyk kukawka, nasięźrzal pospolity, oman wierzbolistny i skrzyp pstry; istotny dla różnorodności faunistycznej czarcikęs łąkowy, a także wybrane związane z łąkami trzęślicowymi gatunki motyli (w tym przeplatka aurinia) – powinny być lokalnie uznane za "gatunki typowe dla siedliska przyrodniczego" (lista gatunków typowych nie powinna być ograniczona do charakterystycznych i wyróżniających fitosocjologicznie gatunków roślin, ani w ogóle do roślin). Od Wykonawcy oczekujemy, że w ramach oceny stanu łąk trzęślicowych przedstawi m. in. listę gatunków lokalnie typowych dla tego siedliska przyrodniczego i ocenę aktualnego stanu ich populacji. Przypominamy też, że dla łąk trzęślicowych Wykonawca jest obowiązany do ich pełnej inwentaryzacji terenowej i oceny stanu każdego płatu. Prawdopodobnie dla łąk trzęślicowych konieczne będzie usuwanie drzew i krzewów oraz wczesnojesienne koszenie; zabiegi te powinny zostać zaplanowane w planie. Podobne podejście postulujemy także do łąk selernicowych (6440)
8. W stosunku do wrzosowisk i muraw napiaskowych, sugerujemy by jako „gatunek typowy” i zarazem dobry wskaźnik stanu tych terenów otwartych, wskazać także 1-2 gatunki ptaków silnie związanych z tymi siedliskami (np. świergotek polny). Prawdopodobnie będą konieczne dość rozległe zabiegi ochrony czynnej tych ekosystemów.
9. Oczekujemy wyjaśnienia stanu populacji strzebli błotnej, zarówno na dotychczas znanym stanowisku, jak i ew. w innych oczkach wodnych na terenie obszaru - jak sugeruje publikacja

Wylegała i in. 2006. (na spotkaniu błędnie powiedziano, że ta publikacja sugeruje brak strzebli, w rzeczywistości sugeruje jej występowanie w innych oczkach na terenie poligonu).

10. Za bardzo ważny aspekt uważamy ochronę pachnicy dębowej. Ten gatunek trudno poddaje się inwentaryzacji, dlatego niewystarczające jest zaplanowanie ochrony znanych stanowisk, a potrzebne są zapisy gwarantujące ochronę także potencjalnych biotopów pachnicy. Konieczna jest bardzo konsekwentna ochrona wszystkich starych drzew z próchnowiskami, a także ochrona innych grubych drzew nadających się do "potencjalnego wypróchnienia".
11. Popieramy uwagę PZW co do konieczności uzupełnienia listy przedmiotów ochrony obszaru o kilka gatunków ryb (boleń, koza, piskorz, różanka).

Podobnie, jeżeli poznański WZS w tym obszarze Natura 2000 wskazywał na istnienie siedliska 6210 oraz na fakt, że występowanie tego siedliska w obszarze jest ważne dla zachowania regionalnych jego zasobów, to siedlisko 6210 należy dodać do przedmiotów ochrony rozważanych w planie zadań ochronnych.

Dodatkowo, według informacji od współpracowników Klubu, schrony lub resztki budynków mogą być wykorzystywane przez „gatunki naturowe” nietoperzy (zarówno jako zimowiska, jak kryjówkiienne podczas migracji oraz miejsca swarmingu), co należałoby sprawdzić.

Zwracamy uwagę, że art. 6(1) dyrektywy siedliskowej wymaga podjęcia odpowiednich środków dla ochrony siedlisk i gatunków naturalnych (z zał. I i II dyrektywy siedliskowej) „występujących w obszarze” – czyli także tych pominiętych w SDF (choć przyjmuje się, że w planowaniu ochrony można pominąć gatunki i siedliska o zupełnie nieznaczających zasobach). Oznacza to, że przedmiotem planu zadań ochronnych powinny być także gatunki i siedliska o których mowa wyżej - omyłkowo pominięte w dotychczasowym SDF obszaru.
12. Ochronie rozważanego obszaru Natura 2000 będzie sprzyjać wewnętrzna strukturalizacja obszaru za pomocą krajowych form ochrony przyrody. Należy więc jako jedno z zadań ochronnych zapisać utworzenie takich form, w tym tych rezerwatów i użytków ekologicznych, które już od dawna są tu postulowane (por. informacje w „programie lokalnej współpracy”).
13. Populację jelenia w obszarze należy rozważyć nie tylko jako „zagrożenie dla lasów”, ale także jako czynnik sprzyjający utrzymaniu nieleśnych siedlisk przyrodniczych (np. łąk trzęślicowych 6410). Ponieważ to ekosystemy nieleśne są najważniejszym walorem obszaru, może się okazać, że wysoki stan populacji jeleni jest czynnikiem sprzyjającym ochronie obszaru.
14. W stosunku do ekosystemów wodnych, torfowisk oraz reżimu wodnego rzeki Warty w zakresie wpływającym na przedmioty ochrony Natura 2000 przypominamy, że zgodnie z art. 4 Ramowej Dyrektywy Wodnej do 2015 r. powinien być osiągnięty dobry stan wód powierzchniowych i podziemnych i jednocześnie (zależy, który z celów jest bardziej restrykcyjny) taki stan wód jaki jest potrzebny do osiągnięcia właściwego stanu przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000. Jeżeli w PZO zostaną więc zaplanowane zadania w tym zakresie, to powinny one być przewidziane do bardzo pilnego zrealizowania.

Dotychczasowe informacje sugerują, że stan wodnych i torfowiskowych siedlisk przyrodniczych w tym obszarze Natura 2000 jest bardzo zły i nosi wręcz znamiona katastrofy ekologicznej. Oczekujemy więc pogłębionej analizy w tym zakresie.
15. Z zainteresowaniem oczekujemy na propozycje Wykonawcy co do ochrony ekosystemów torfowiskowych (7140, 7230), którym to zagadnieniem Klub Przyrodników jest szczególnie zainteresowany. Informujemy, że Klub Przyrodników pracuje nad krajowym programem ochrony siedliska przyrodniczego 7230, osiągnięcia w zakresie planowania ochrony tego siedliska w obszarze Biedrusko chciałby wykorzystać w tym programie.
16. Kryteria oceny stanu ochrony dla łągów (91E0), muraw napiaskowych (6120), muraw kserotermicznych (6210), świetlistych dąbrów (91I0), pachnicy dębowej, przeplatki aurinii, strzebli błotnej, traszki grzebieniastej zostały opublikowane w serii „Biblioteka Monitoringu Środowiska”.

Kryteria oceny stanu ochrony siedlisk: 91F0, 9170, 9190, 6410, 6440, 6510, 7140, 7230 powinny być znane, ponieważ obecnie w ramach projektu GIOŚ-IOP wykonywany jest monitoring tych typów siedlisk. Załączamy kryteria oceny dla siedlisk leśnych, które znajdują się w naszym posiadaniu w związku z faktem wykonywania monitoringu tych siedlisk. Pozostałe kryteria należałoby uzyskać od Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie.

17. Siedlisko 9190 musi być rozumiane – zgodnie z *Interpretation Manual EU'2007* – jako wszystkie śródładowe kwaśne dąbrowy, a nie tylko jako nadmorski las *Betulo-Quercetum* (jak błędnie ujęto w polskim rozporządzeniu Ministra Środowiska). Sielsko to jest więc niewątpliwie przedmiotem ochrony w rozważanym obszarze.
18. W przypadku wszystkich leśnych siedlisk przyrodniczych, według naszej wstępnej oceny, problemem i czynnikiem obniżającym ocenę ich stanu ochrony okaże się deficyt starych drzewostanów, a także fragmentów lasów nie użytkowanych (wyłączonych z antropopresji), deficyt rozkładającego się drewna i starych grubych drzew. Takie fragmenty lasu i elementy struktury lasu są bowiem niezbędne dla zachowania pełnej różnorodności biologicznej związanej z leśnymi siedliskami przyrodniczymi. Plan zadań ochronnych nie powinien wykluczać gospodarki leśnej w chronionych leśnych siedliskach przyrodniczych, ale powinien uwzględnić wybranie pewnych fragmentów grądów i łęgów (co najmniej po ok. 10% ich arealu w obszarze), które nie będą gospodarczo użytkowane, ale zostaną pozostawione jako "ostoi naturalności" – np. jako „powierzchnie referencyjne” i tak wyznaczane w lasach w związku z kryteriami FSC.
19. W przypadku łęgów 91E0 i 91F0, problemem mogą być warunki wodne, w tym reżim wylewów rzeki Warty. Plan zadań ochronnych powinien określić, jaki reżim wylewów jest potrzebny, by doprowadzić lasy łęgowe do właściwego stanu ochrony – określając w ten sposób „zapotrzebowanie obszaru Natura 2000 na warunki wodne”, skierowane do zarządzającego rzeką Wartą. Zrealizowanie takiego „zapotrzebowania” stanie się celem wodnośrodowiskowym o którym mowa w art. 4(1c) Ramowej Dyrektywy Wodnej UE.
20. W przypadku łęgów 91E0 i 91F0, problemem może być ich neofityzacja. Wnosimy o dokonanie wnikliwej analizy tego zagrożenia.
21. W przypadku świetlistych dąbrów 91I0, należy rozpoznać, czy utrzymanie zwiększonego stanu zwierzyny płowej jako zgrzyżającej podszyt i runo (w przypadku jeleni, saren) nie wpływa korzystnie na stan świetlistej dąbrowy. Niezależnie od tego, najprawdopodobniej i tak konieczną będzie ochrona czynna: co najmniej usuwanie drzew z podrostu i podszytu. Wnosimy o wnikliwą analizę potrzeb w tym zakresie.
22. Potwierdzamy deklarację woli uczestnictwa w Zespole Lokalnej Współpracy, wskazując jako przedstawiciela Klubu w zespole Pana Tomasza Kniolę z Koła Poznańskiego KP, któremu pomagać mogą także inni przedstawiciele naszej organizacji..

z poważaniem

9170 – grądy środkowoeuropejskie i kontynentalne

Grądy środkowoeuropejskie i subkontynentalne to lasy, w których dojrzałym drzewostanie występują: dęby, grab, lipa, klon, wiąza, jesion, a w swoich zasięgach geograficznych także jawor, jodła, świerk. Wymienione tu gatunki należy traktować jako „właściwe dla dojrzałego drzewostanu grądu”. Jako gatunek obcy ekologicznie należy traktować sosnę (nawet gdy jej obecność wynika z gospodarczego typu drzewostanu). Jako gatunki obce geograficznie należy traktować wszystkie gatunki sadzone poza swoim naturalnym zasięgiem geograficznym (w tym modrzew na nizinach i świerk oraz jodła poza swoim naturalnym zasięgiem).

Wskaźnik	FV (właściwy)	U1 (nieodpowiedni)	U2 (zły)
Charakterystyczna kombinacja florystyczna runa*	Typowa, właściwa dla siedliska przyrodniczego (z uwzględnieniem specyfiki regionalnej)	Zniekształcona w stosunku do typowej dla siedliska w regionie	Zdominowana przez gatunki nietypowe dla grądów
Gatunki dominujące w poszczególnych warstwach fitocenozy*	We wszystkich warstwach dominują te gatunki typowe dla siedliska, przy czym są naturalne stosunki ilościowe	We wszystkich warstwach dominują gatunki typowe dla siedliska, przy czym są zaburzone relacje ilościowe	W jednej lub więcej warstw dominuje gatunek obcy dla naturalnego zbiorowiska roślinnego
Różnorodność gatunkowa drzewostanu – liczba występujących w drzewostanie gatunków właściwych dla dojrzałego drzewostanu grądu	4 i więcej	2-3	1
Udział łączny graba, klonu i lipy *	>20% w drzewostanie	<20% w drzewostanie	Brak w drzewostanie, obecny tylko w podrostach lub wcale
Udział gatunków „wczesnosukcesyjnych” w drzewostanie	<10% ale obecne	10-30% lub całkiem nieobecne	>30%
Gatunki obce ekologicznie w drzewostanie	<10%	10-50%	>50%
Gatunki obce geograficznie w drzewostanie*	< 1% i nie odnawiające się	<10% i nie odnawiające się	>10% lub spontanicznie odnawiające się, niezależnie od udziału
Martwe drewno (łącznie zasoby)*	>10% miąższości żywego drzewostanu	3-10% miąższości żywego drzewostanu	< 3% miąższości żywego drzewostanu
Martwe drewno leżące lub stojące >3 m długości i >50 cm grubości*	> 5 szt. / ha	3-5 szt. / ha	< 3 szt. /ha
Wiek drzewostanu (obecność starodrzewu)*	>10% udział objętościowy drzew starszych niż 100 lat	<210% udział drzew starszych niż 100 lat, ale >50% udział drzew starszych niż 50 lat	<10% udział drzew starszych niż 100 lat i < 50% udział drzew starszych niż 50 lat
Naturalne odnowienie drzewostanu	Tak, >4 gatunki, obfite, reagujące na luki i prześwietlenia	Tak, pojedyncze lub ograniczone do 2-3 gatunków	Brak
Struktura pionowa i przestrzenna drzewostanu	Zróżnicowana; >50% powierzchni pokryte przez zwarty drzewostan, jednak obecne luki, prześwietlenia	Jednolity stary drzewostan lub struktura zróżnicowana ze zwartym starym drzewostanem zajmującym 10-50% powierzchni	Jednolite odnowienia lub zróżnicowana struktura KO z < 10% powierzchni zajętej przez fragmenty starego drzewostanu.
Ekspansywne gatunki obce w podszyciu i runie	Brak	Obecne lecz najwyżej 1 gatunek, nie bardzo silnie ekspansywny	Więcej niż 1 gatunek, albo 1 gatunek bardzo silnie ekspansywny
Ekspansywne gatunki rodzime (apofity) w runie; w tym gatunki porębowe, w tym trzcinnik piaskowy, jeżyny	Co najwyżej pojedynczo	Udział podwyższony, lecz nie bardzo ekspansywne	Silnie ekspansywne
Różnorodność występujących mchów, grzybów, ptaków lub owadów (jeżeli są takie dane lub obserwacje)	Wysoka	Przeciętna	Poniżej przeciętnej
Zniszczenia runa i gleby związane z pozyskaniem drewna	Brak	Pojedyncze ślady	Liczne ślady
Inne zniekształcenia (rozjeżdżenie, wydeptanie, zaśmieccenie)	Brak	Występują lecz mało znaczące	Silne

9190 – Kwaśne dąbrowy. Klucz do interpretacji wartości wskaźników

W ramach tego typu siedliska wyraźnie wyróżniają się nadmorskie lasy typu *Betulo-Quercetum* oraz śródlądowe kwaśne dąbrowy. Wartości wielu wskaźników (obecność ekologiczna, wskaźniki związane z kompozycją florystyczną) trzeba odnosić do stanu „normalnego” (naturalnego) dla danego podtypu, co częściowo zaznaczono w tabeli. Sosny nie traktować jako gatunku „obcego ekologicznie”, natomiast świerk zawsze jako gatunek „obcy ekologicznie” a poza swoim naturalnym zasięgiem także jako „obcy geograficznie”.

Wskaźnik	FV (właściwy)	U1 (nieodpowiedni)	U2 (zły)
Charakterystyczna kombinacja florystyczna runa*	Typowa, właściwa dla siedliska przyrodniczego (z uwzględnieniem specyfiki regionalnej)	Zubożona w stosunku do typowej dla siedliska w regionie	Kadlubowa
Gatunki dominujące w poszczególnych warstwach fitocenozy*	We wszystkich warstwach dominują te gatunki typowe dla siedliska, przy czym są naturalne stosunki ilościowe	We wszystkich warstwach dominują gatunki typowe dla siedliska, przy czym są zaburzone relacje ilościowe	W jednej lub więcej warstw dominuje gatunek obcy dla naturalnego zbiorowiska roślinnego
Udział dębu w drzewostanie *	>70% W przypadku brzoźowo-dębowych lasów nadmorskich > 40%	40-70% W przypadku brzoźowo-dębowych lasów nadmorskich 10-40%	<40% W przypadku brzoźowo-dębowych lasów nadmorskich <10%
Udział sosny w drzewostanie	<10% W przypadku brzoźowo-dębowych lasów nadmorskich < 40%	10-30% W przypadku brzoźowo-dębowych lasów nadmorskich < 70%	>70%
Gatunki obce ekologicznie w drzewostanie	<10%	10-50%	>50%
Gatunki obce geograficznie w drzewostanie*	< 1% i nie odnawiające się	<10% i nie odnawiające się	>10% lub spontanicznie odnawiające się, niezależnie od udziału
Martwe drewno (łącznie zasoby)*	>10% miąższości żywego drzewostanu	3-10% miąższości żywego drzewostanu	< 3% miąższości żywego drzewostanu
Martwe drewno leżące lub stojące >3 m długości i >50 cm grubości*	> 5 szt. / ha	3-5 szt. / ha	< 3 szt. /ha
Wiek drzewostanu (obecność starodrzewu)*	>10% udział objętościowy drzew starszych niż 100 lat	<10% udział drzew starszych niż 100 lat, ale >50% udział drzew starszych niż 50 lat	<10% udział drzew starszych niż 100 lat i < 50% udział drzew starszych niż 50 lat
Naturalne odnowienie dębu	Liczniesze niż pojedyncze	Pojedyncze	Brak
Struktura pionowa i przestrzenna drzewostanu	Zróżnicowana; >50% powierzchni pokryte przez zwarty drzewostan, jednak obecne luki, prześwietlenia	Jednolity stary drzewostan lub struktura zróżnicowana ze zwartym starym drzewostanem zajmującym 10-50% powierzchni	Jednolite odnowienia lub zróżnicowana struktura KO z < 10% powierzchni zajętej przez fragmenty starego drzewostanu.
Ekspansywne gatunki obce w podszybie i runie	Brak	Obecne lecz najwyżej 1 gatunek, nie bardzo silnie ekspansywny	Więcej niż 1 gatunek, albo 1 gatunek bardzo silnie ekspansywny
Ekspansywne gatunki rodzime (apofity) w runie; w tym gatunki nitrofilne, okrajkowe, porębowe, w tym trzcinnik piaskowy, jeżyny	Co najwyżej pojedynczo	Udział podwyższony, lecz nie bardzo ekspansywne	Silnie ekspansywne
Różnorodność występujących mchów, grzybów, ptaków lub owadów (jeżeli są takie dane lub obserwacje)	Wysoka Tu zakwalifikować też zawsze w przypadku występowania pachnicy, jelonka lub kozioroga.	Przeciętna	Poniżej przeciętnej
Zniszczenia runa i gleby związane z pozyskaniem drewna	Brak	Pojedyncze ślady	Liczne ślady
Inne zniekształcenia (rozjeżdżenie, wydeptanie, zaśmiecenie)	Brak	Występują lecz mało znaczące	Silne

91F0 - Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe. Klucz do interpretacji wartości wskaźników

W dojrzałym drzewostanie występują zwykle: dąb szypułkowy, wiązy, jesion. Wszystkie gatunki iglaste kwalifikować jako obce ekologicznie. Graba nie kwalifikować jako obcy ekologicznie, ale rozwój jego populacji uznać za przejaw gładowienia.

Wskaźnik	FV (właściwy)	U1 (nieodpowiedni)	U2 (zły)
Charakterystyczna kombinacja florystyczna runa*	Typowa, właściwa dla siedliska przyrodniczego (z uwzględnieniem specyfiki regionalnej)	Zubożona w stosunku do typowej dla siedliska w regionie	Kadlubowa
Gatunki dominujące w poszczególnych warstwach fitocenozy*	We wszystkich warstwach dominują te gatunki typowe dla siedliska, przy czym są naturalne stosunki ilościowe	We wszystkich warstwach dominują gatunki typowe dla siedliska, przy czym są zaburzone relacje ilościowe	W jednej lub więcej warstw dominuje gatunek obcy dla naturalnego zbiorowiska roślinnego
Liczba gatunków z grupy "wiązy, dąb, jesion" występujących w drzewostanie	3 i więcej	2	1
Różnorodność gatunkowa warstwy krzewów	4 i więcej gatunków	2-3 gatunki	1 gatunek lub brak
Gatunki obce ekologicznie w drzewostanie	<10%	10-50%	>50%
Gatunki obce geograficznie w drzewostanie*	< 1% i nie odnawiające się	<10% i nie odnawiające się	>10% lub spontanicznie odnawiające się, niezależnie od udziału
Martwe drewno (łącznie zasoby)*	>10% miąższości żywego drzewostanu	3-10% miąższości żywego drzewostanu	< 3% miąższości żywego drzewostanu
Martwe drewno leżące lub stojące >3 m długości i >50 cm grubości*	> 5 szt. / ha	3-5 szt. / ha	< 3 szt. /ha
Wiek drzewostanu (obecność starodrzewu)*	>10% udział objętościowy drzew starszych niż 100 lat	<210% udział drzew starszych niż 100 lat, ale >50% udział drzew starszych niż 50 lat	<10% udział drzew starszych niż 100 lat i < 50% udział drzew starszych niż 50 lat
Naturalne odnowienie drzewostanu	Tak, >2 gatunki, obfite, reagujące na luki i prześwietlenia	Tak, pojedyncze lub ograniczone do jednego gatunku	Brak
Struktura pionowa i przestrzenna drzewostanu	Zróżnicowana; >70% powierzchni pokryte przez zwarty drzewostan, jednak obecne luki, prześwietlenia	Jednolity stary drzewostan lub struktura zróżnicowana ze zwartym starym drzewostanem zajmującym 30-70% powierzchni	Jednolite odnowienia lub zróżnicowana struktura KO z < 30% powierzchni zajętej przez fragmenty starego drzewostanu.
Przejawy procesu gładowienia*	Brak lub nieznaczne	Wyraźne	Silnie zaawansowane
Ekspansywne gatunki obce w podszyciu i runie	Obecny najwyżej 1 gatunek, nieliczny-sporadyczny	Więcej niż 1 gatunek, lub nawet 1 gatunek jeżeli liczny	Facjalna dominacja gatunku obcego
Ekspansywne gatunki rodzime (apofity) w runie; w tym trzcinnik piaskowy, jeżyny	Co najwyżej pojedynczo	Udział podwyższony, lecz nie bardzo ekspansywne	Silnie ekspansywne
Stosunki wodno-wilgotnościowe*	Zalewy wodami rzecznyymi zdarzające się co najmniej raz na kilka lat W przypadku łęgów poza dolinami – naturalne warunki wilgotnościowe	Zalewy wodami rzecznyymi zdarzające się wyjątkowo, lecz zastępowane przez przesiaki lub stagnowanie wody opadowej; znaczne uwilgotnienie, niewiele tylko odbiegające od stanu naturalnego	Brak zalewów wodami rzecznyymi i objawy przesuszenia
Różnorodność występujących mchów, grzybów, ptaków lub owadów (jeżeli są takie dane lub obserwacje)	Wysoka Tu zakwalifikować też zawsze w przypadku występowania pachnicy, jelonka lub kozioroga.	Przeciętna	Poniżej przeciętnej
Zniszczenia runa i gleby związane z pozyskaniem drewna	Brak	Pojedyncze ślady	Liczne ślady
Inne zniszczenia (rozjeżdżenie, wydeptanie, zaśmiecenie)	Brak	Występują lecz mało znaczące	Silne